

CONCLUSIE

van procureur-generaal Marc De Swaef

Inzake A.R. nr. C.05.0494.N

Voltaallige zitting van 11 mei 2006

1. Benevens enige opschudding in de media¹, heeft het bestreden arrest ook al de doctrine in beweging gebracht².

Aanleiding tot het geding is het op 28 april 1997 publiek gemaakte verslag van de parlementaire onderzoekscommissie 'met het oog op de beleidsvorming ter bestrijding van de onwettige praktijken van de sekten, van de gevaren ervan voor de samenleving en voor het individu, inzonderheid voor de minderjarigen'³. Pijnpunt is de lijst van organisaties en verenigingen die tijdens dat onderzoek ter sprake zijn gekomen⁴. Bij de opstelling van die lijst zou, volgens sommigen⁵, al te lichtzinnig tewerk zijn gegaan, voornamelijk door met betrekking tot bepaalde organisaties en verenigingen de ontorechte catalogisering als sekten voorop te stellen. Niettegenstaande de uiteindelijke 'compromisoplossing' van de Kamer om de bedoelde lijst geen deel te laten uitmaken van de besluiten van de parlementaire onderzoekscommissie en om de lijst zodoende evenmin het voorwerp van enige goed- of afkeuring door de Kamer te laten uitmaken⁶, startte een bepaalde vereniging een juridische procedure met het oog op aansprakelijkheidsstelling van de Belgische Staat, gelet op het doen en laten van voormelde parlementaire onderzoekscommissie. De beweerde lasterlijke aantijgingen in het verslag zouden er teveel aan zijn, zeker waar zonder afdoende staving terminologie als 'misdaadorganisatie', 'maffia', 'oplichting', 'witwassen van zwart geld', 'dekmantel voor illegale praktijken en bendevoorming' en 'seksschandalen' wordt gebruikt. Dit geding leidde tot het thans bestreden arrest, waarbij het Hof van Beroep te Brussel⁷ op de aansprakelijkheidsstelling ingaat, de publicatie van het arrest beveelt onder verbeurte van een dwangsom en de Belgische Staat veroordeelt tot schadevergoeding.

2. Voor het Hof beoogt de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Kamer van volksvertegenwoordigers, de vernietiging van dit arrest. De eerste verweerster in cassatie is een vereniging ter

---

¹ H. DE CROO in *De Standaard*, F. DELPÉRÉE in *Le Soir* en M. UYTENDAELE in *La Libre Belgique*, telkens in het week-einde van 3-4 september 2005.

² M.-F. RIGAUX, "La responsabilité de l'État pour une faute commise par une commission d'enquête parlementaire", noot onder Brussel 28 juni 2005, *J.T.* 598-602; K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", noot onder Brussel 28 juni 2005, *C.D.P.K.* 2005, 666-675; M. UYTENDAELE, "Réflexions à froid sur un petit coup d'État jurisprudentiel", noot onder Brussel 28 juni 2005, *J.L.M.B.* 2005, 1590-1600; H. VUYE, "Overheidsaansprakelijkheid voor het doen en laten van parlementaire onderzoekscommissies... Waarom niet en waarom wel?", noot onder Brussel 28 juni 2005, *T.B.B.R.* 2005, 503-514; J. WILDEMEERSCH, "Quand le pouvoir judiciaire se mêle du pouvoir législatif", noot onder Cass. 28 juni 2005, *J.L.M.B.* 2005, 1600-1611.

³ Verslag DUQUESNE en WILLEMS, *Parl. St.* Kamer 1995-96, nrs. 313/7 en 313/8.

⁴ Zie de 'synoptische tabel' in het voormelde verslag DUQUESNE en WILLEMS, *Parl. St.* Kamer 1995-96, nr. 313/8, p. 227-274.

⁵ Zie bv. *Hand.* Kamer 7 mei 1997, nr. 160, p. 5683-5684 en 5690-5691.

⁶ Motie aangenomen in plenaire vergadering, *Parl. St.* Kamer 1995-96, nr. 313/9.

⁷ Anders dan de eerste rechter, die de vordering niet ontvankelijk verklaarde (Rb. Brussel 16 februari 2001, *R.W.* 2002-03, 306, *T.B.B.R.* 2003, 211, noot K. MUYLLE, "Het parlement ontspringt de dans: over de dagvaarding van wetgevende vergaderingen – maar niet voor een fout van de wetgever").

realisatie van een religieus doel; de tweede, derde en vierde verweerders zijn actieve bestuursleden in die vereniging.

In het enig middel tot cassatie staat een enkele vraag centraal: in welke mate kan de Staat, vertegenwoordigd door de Kamer van volksvertegenwoordigers of de Senaat, aansprakelijk worden gesteld voor een in het raam van de parlementaire werkzaamheden geuite schadeverwekkende mening, ofschoon diegene van wie ze afkomstig is vrijuit moet gaan bij toepassing van artikel 58 G.W. dat de parlementaire immuniteit waarborgt? Het antwoord op die vraag kan *mutadis mutandis* ook gelden voor een gemeenschap of een gewest, vertegenwoordigd door zijn respectievelijk gemeenschaps- of gewestparlement, vermits de leden van die parlementen evengoed immuniteit genieten bij toepassing van artikel 120 G.W.

De appelrechters beantwoorden de vraag positief.

3. De appelrechters gaan uit van de cassatierechtspraak inzake overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de uitvoerende macht⁸ en van leden van de rechterlijke orde⁹. Die rechtspraak maakt dat bij elke burgerlijke materieelrechtelijke aanspraak, zoals een aanspraak op basis van de artikelen 1382-1383 B.W., een 'rechtsvordering' hoort voor de burgerlijke rechter. Zulke rechtsvordering maakt het mogelijk voor het bedoelde rechtssubject om zijn materieelrechtelijke aanspraak ten aanzien van een ander rechtssubject door een rechter te laten beoordelen via een wettelijk bepaalde rechtspleging¹⁰. Hierbij is de hoedanigheid van het andere rechtssubject, particulier of overheid, zonder belang, evenmin als de aard van de handeling die ten grondslag ligt aan de materieelrechtelijke aanspraak. Zodoende kan de Staat aansprakelijk worden gesteld voor een fout van zijn organen. Volgens de appelrechters geldt die buitencontractuele aansprakelijkheid voor 'alle machten die het staatsgezag uitmaken, en dus ook voor de de wetgevende macht'.

De appelrechters oordelen verder dat een parlementaire onderzoekscommissie 'zowel in de uitvoering van de onderzoeksverrichtingen als in de verslaggeving ervan' als orgaan van de Staat handelt. Hieruit leiden de appelrechters af dat 'de Staat dan ook in de regel vatbaar is voor een aansprakelijkheidsvordering op basis van de artikelen 1382-1383 B.W.

⁸ Cass. 5 november 1920 (*Flandria*), *Pas.* 1920, I, 193, met conclusie van eerste advocaat-generaal P. LECLERCQ.

⁹ Cass. 19 december 1991 (*Anca*), *Arr. Cass.* 1991-92, nr. 215, *J.L.M.B.* 1992, 42, noot F. PIEDBOEUF, *Journ. Proc.* 1992, nr. 209, p. 20, noot C. PANIER, *J.T.* 1992, 142, met conclusie van eerste advocaat-generaal J. VELU, *Pas.* 1992, I, nr. 215, met conclusie van eerste advocaat-generaal J. VELU, *R. Cass.* 1992, 3, noot A. VAN OEVELEN, *R.C.J.B.* 1993, 285, noot F. RIGAUX en J. VAN COMPERNOLLE, *R.R.D.* 1992, 411, noot C. JASSOGNE, *R.W.* 1992-93, 396, *Rev.not.b.* 1992, 265, *T.B.B.R.* 1992, 60, noot A. VAN OEVELEN.

Zie omtrent het zonet aangehaalde *Anca*-arrest ook: M. CASSIERS, "De overheidsaansprakelijkheid voor het optreden van de rechterlijke macht", *Jura Falc.* 1992-93, 55-85; R.O. DALCQ, "La responsabilité de l'Etat du fait des magistrats - A propos de l'arrêt de la Cour de cassation du 19 décembre 1991", *J.T.* 1992, 449-453; A. VAN OEVELEN, "De aansprakelijkheid van de Staat voor ambtsfouten van magistraten en de orgaantheorie na het *Anca*-arrest van het Hof van Cassatie van 19 december 1991", *R.W.*, 1992-93, 377-396.

Voor een overzicht sinds dit arrest: K. STANGHERLIN, "La responsabilité de l'Etat du fait du service public de la justice", *T.B.B.R.* 2002, 502-525; A. VAN OEVELEN, "De aansprakelijkheid van de Staat voor ambtsfouten van magistraten sinds het *Anca*-arrest van het Hof van Cassatie van 19 december 1991", in H. VANDENBERGHE (ed.), *Overheidsaansprakelijkheid - Verslagboek Studiedag 24 mei 2002*, Leuven, Postacademische vorming K.U. Leuven, 2002, 134-170; A. VAN OEVELEN, "De aansprakelijkheid van de Staat voor ambtsfouten van magistraten in de Belgische rechtspraak en in die van het Europese Hof voor Justitie", in H. VANDENBERGHE (ed.), *Overheidsaansprakelijkheid*, Brugge, die Keure, 2005, 203-263.

¹⁰ Een materieelrechtelijke aanspraak heeft inderdaad weinig zin wanneer zij niet in rechte, dit wil zeggen 'formeelrechtelijk', kan worden afgedwongen.

wegens schadeverwekkende fouten of nalatigheden door de commissie begaan'.

4. Door de kennisneming van geschillen over burgerlijke rechten bij uitsluiting aan de hoven en rechtbanken toe te kennen, stelt artikel 144 G.W. alle burgerlijke rechten onder de bescherming van de rechterlijke macht. Ter verwezenlijking van die bescherming, heeft de grondwetgever geen rekening gehouden met de hoedanigheid van de gedingvoerende partijen en evenmin met de aard van de handelingen waardoor een recht wordt geschonden, maar wel en uitsluitend met de aard van het recht waarover het geschil loopt.

Zoals de burgers, is de Staat onderworpen aan rechtsregels, waaronder deze met betrekking tot vergoeding van de schade ingevolge fouten die subjectieve rechten en wettige belangen van rechtssubjecten aantasten¹¹.

De schadeverwekkende fout van een orgaan van de Staat stelt, in de regel, de Staat rechtstreeks aansprakelijk op basis van de artikelen 1382-1383 B.W., wanneer het orgaan binnen de grenzen van zijn wettelijke bevoegdheden heeft gehandeld of wanneer ieder redelijk en voorzichtig mens moet aannemen dat het orgaan binnen die grenzen heeft gehandeld.

Er wordt aangenomen dat de beginselen van de scheiding der machten en van de onafhankelijkheid van de wetgevende macht en van de parlementsleden niet inhouden dat de Staat in het algemeen zou zijn ontheven van zijn verplichting om op basis van voormelde wetsbepalingen de schade te vergoeden die door zijn fout of door die van een van zijn organen, en met name de wetgevende macht, aan derden is veroorzaakt in het raam van de parlementaire werkzaamheden¹².

Met andere woorden, mede onder invloed van de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen¹³, moet thans in het Belgische grondwettelijke recht de overheidsaansprakelijkheid wegens het doen en laten van de wetgever worden aanvaard¹⁴. De aansprakelijkheid voor wetgeving geldt niet alleen in geval van een 'gekwaliceerde schending' van het Europese gemeenschapsrecht¹⁵,

¹¹ Cass. 13 mei 1982, *Arr. Cass.* 1981-82, nr. 547, *Pas.* 1982, I, nr. 547.

¹² Zie bv.: M.-F. RIGAUX, *l.c.*, p. 599, nr. 5; H. VUYE, *l.c.*, p. 508, nr. 9; M. UYTENDAELE, *l.c.*, p. 1598, nr. 10; J. WILDEMEERSCH, *l.c.*, p. 1609, nr. 3.2.

¹³ P. SENKOVIC, *L'évolution de la responsabilité de l'État législateur sous l'influence du droit communautaire*, Brussel, Bruylant, 2000, 490 p.

¹⁴ Zie omtrent de aansprakelijkheid van de Staat wegens een fout van de wetgevende macht: H. VUYE, "Aansprakelijkheid van de Belgische Staat voor het doen en laten van de wetgever", *T.B.B.R.* 2002, 526-540; H. VUYE, "Aansprakelijkheid wegens ondeugdelijke wetgeving – Een laatste bastion na *Flandria, Anca, Francovich* en *Brasserie du pêcheur*?", in H. VANDENBERGHE (ed.), *Overheidsaansprakelijkheid – Verslagboek studiedag 24 mei 2002*, Leuven, Postacademische Vorming K.U.Leuven, 2002, 70-133; H. VUYE, "Overheidsaansprakelijkheid wegens het doen en laten van de wetgever – Van Europees recht naar Belgisch recht: een (te) grote stap?", in H. VANDENBERGHE (ed.), *Overheidsaansprakelijkheid*, Brugge, die Keure, 2005, 123-204.

Zie voorts: G. MAES, "Sancties bij een door het Arbitragehof vastgestelde ongrondwettige afwezigheid van wetgeving", *R.W.* 2003-04, p. 1207-1209, nrs. 27-31; M. MAHIEU en S. VAN DROOGHENBROECK, "La responsabilité de l'état législateur", *J.T.* 1998, 825-846; S. VAN DROOGHENBROECK, "La responsabilité du fait de la fonction normative", *J.T.* 1997, 105-112; A. VAN OEVELEN en P. POPELIER, "De aansprakelijkheid van publiekrechtelijke rechtspersonen voor ondeugdelijke wetgeving", in *De doorwerking van het publiekrecht in het privaatrecht*, XXIIIste Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1996-97, Gent, Mys & Breesch, 1997, 75-127.

Vgl. nog: Cass. 27 juni 1845, *Pas.*, 1845, I, (392), 409, met conclusie van procureur-generaal M. LECLERCQ.

¹⁵ H.v.J., arrest van 5 maart 1996 in zaken C-46/93 en C-48/93, *Brasserie du pêcheur versus Duitsland en The Queen versus Secretary of State for transport, ex parte Factortame Ltd. e.a.*

Zie voor een overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie, o.m.: H. VUYE, "Aansprakelijkheid wegens ondeugdelijke wetgeving – Een laatste bastion na *Flandria, Anca, Francovich* en *Brasserie du pêcheur*?", *l.c.*, 76-107; H.

maar ook in geval van schending van grondwettelijke regels. Toepassingsgevallen voor de Belgische rechtscolleges dienen zich aan¹⁶, zoals de aansprakelijkheidsstelling van de Belgische Staat voor het gebrek aan passende maatregelen tot verhelping van de gerechtelijke achterstand¹⁷.

In zoverre wordt de extrapolatie van voormelde (cassatie)rechtspraak inzake overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de uitvoerende macht en van leden van de rechterlijke orde naar de overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de wetgevende macht¹⁸ niet in twijfel getrokken, ook niet in het enig middel tot cassatie.

5. De vraag rijst evenwel in hoeverre de in beginsel niet uitgesloten overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de wetgevende macht ook toepasbaar is in het bijzondere geval dat de beweerde fout bestaat in een in het raam van de parlementaire werkzaamheden geuite schadeverwekkende mening, nu het parlementslid of de parlementsleden die de litigieuze mening hebben geuit sowieso immuun zijn bij toepassing van artikel 58 G.W.¹⁹. Vormt deze bepaling met andere woorden een beletsel voor de bedoelde aansprakelijkheidsstelling?

De appelrechters zien er alvast geen: hoewel het litigieuze verslag van de parlementaire onderzoekscommissie 'sekten' moet worden aangezien als een parlementaire werkzaamheid waarvoor de parlementaire onderzoekscommissie als dusdanig de bescherming geniet van artikel 58 G.W., verhindert dit niet dat de inhoud van het verslag de aansprakelijkheid meebrengt van de Staat, vertegenwoordigd door de Kamer van volksvertegenwoordigers. De appelrechters oordelen meer bepaald dat 'de aansprakelijkheid van de Staat niet wordt uitgesloten omdat de persoonlijke verantwoordelijkheid van het orgaan zelf voor de schadeverwekkende handeling die het heeft verricht, niet in het gedrang kan komen, omdat die handeling weliswaar een fout is, maar het orgaan persoonlijk ontheven is van de aansprakelijkheid waartoe ze aanleiding kan geven'. De scheiding der machten verhindert de aansprakelijkheidsstelling evenmin. Hier preciseren de appelrechters dat de Staat aansprakelijk wordt gesteld, 'niet als wetgevende macht, maar als de ene en onverdeelde rechtspersoon, die persoonlijk aansprakelijk is voor de schade ontstaan door foutieve gedragingen of nalatigheden van zijn organen'. Na verwerping van deze ongrondwettigheidsbezwaren, besluiten de appelrechters dat de parlementaire onderzoekscommissie een fout heeft begaan in haar

---

VUYE, "Overheidsaansprakelijkheid wegens het doen en laten van de wetgever – Van Europees recht naar Belgisch recht: een (te) grote stap?", *l.c.*, 130-177.

¹⁶ Zie o.m.: Brussel 4 juli 2002, *T.B.B.R.* 2002, 551; Rb. Brussel 17 maart 1997, *C.D.P.K.* 1997, 657, *R.W.* 1997-98, 257, noot P. POPELIER; Rb. Luik 17 november 2000, *J.T.* 2001, 299, noot Y.-H. LELEU, Rb. Brussel 7 december 2000, *J.T.* 2001, 385; Rb. Brussel 9 februari 2001, *J.T.* 2001, 362; Rb. Brussel 16 februari 2001, *T.B.B.R.* 2003, 211, noot K. MUYLLE.

Zie ook: F. JUDO, "Recente ontwikkelingen op het vlak van de overheidsaansprakelijkheid", in A. ALEN en P. LEMMENS (eds.), *Staatsrecht*, Themis-cahier 18 K.U. Leuven, Brugge, die Keure, 2002, 74-77.

¹⁷ Rb. Brussel 6 november 2001, *T.B.B.R.* 2002, 15, noot H. VUYE en K. STANGHERLIN, bevestigd door het Hof van Beroep te Brussel van 4 juli 2002, thans bestreden in cassatie.

¹⁸ Hierbij zij wel aangestipt dat het te dezen gaat om de Kamer van volksvertegenwoordigers en niet om de federale wetgevende macht als dusdanig, want die bestaat overeenkomstig artikel 36 G.W., en onder voorbehoud van artikel 74 G.W., uit de Koning, de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat.

¹⁹ Vgl. de tegenovergestelde standpunten van enerzijds M.-F. RIGAUX (*l.c.*, p. 600 e.v., nrs. 8 e.v.) en anderzijds M. UYTTENDAELE (*l.c.*, inz. p. 1594, nr. 6, voetnoot 38).

verslaggeving²⁰, en met name door de wijze waarop de verweerders in cassatie in het verslag worden omschreven.

6. Het enig middel tot cassatie, dat enkel opkomt tegen de wijze waarop de appelrechters de ongrondwettigheidsbezwaren verwerpen, komt gegrond over in zoverre het schending aanvoert van artikel 58 G.W. Anders dan de appelrechters oordelen, lijkt mij de Staat, vertegenwoordigd door de Kamer van volksvertegenwoordigers, niet aansprakelijk te kunnen worden gesteld voor een in het raam van de parlementaire werkzaamheden geuite mening.

7. Artikel 58 van de Grondwet bepaalt dat geen lid van een van beide Kamers kan worden vervolgd of aan enig onderzoek onderworpen naar aanleiding van een mening of een stem, in de uitoefening van zijn functie uitgebracht²¹.

Hoewel die grondwetsbepaling woordelijk enkel handelt over de meningsuiting van de parlementsleden, kent zij een ruimere draagwijdte en behelst zij de werking van het parlement als dusdanig²². Artikel 58 G.W. moet dan ook een uitlegging krijgen gelet op de context van de macht die aan het parlement is toebedeeld.

8. Waar de Belgische grondwetgever zich grotendeels inspireerde aan het Franse grondwettelijke recht²³, gaat de in artikel 58 G.W. bedoelde parlementaire immuniteit ontegensprekelijk terug op de Engelse *Bill of Rights* van 13 februari 1689²⁴, en meer precies artikel 9²⁵, bepalende '*that de freedom of speech and debates or proceedings in parliament ought not to be impeached or questioned in any court or place out of parliament*' (de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid der debatten of werkzaamheden in het parlement kan niet beperkt of in vraag gesteld worden voor enige rechtbank of op enige andere plaats buiten het parlement). Uit de bewoordingen van deze bepaling blijkt de werkelijke draagwijdte ervan. Naar Engelse maatstaven kunnen procespartijen op geen enkele wijze een verklaring of een handeling in de *House of Commons* of in de *House of Lords* in vraag stellen door, rechtstreeks of onrechtstreeks, te suggereren

²⁰ De wijze waarop de commissie haar onderzoek voerde zou daarentegen niet op foutieve wijze de belangen van de verweerders in cassatie hebben geschonden.

²¹ Zie over artikel 58 G.W., inz.: H. VUYE, "Les irresponsabilités parlementaire et ministérielle: les articles 58, 101, alinéa 2, 120 et 124 de la Constitution", *C.D.P.K.* 1997, 2-27.

Zie voorts: Verslag DE GROOT, *Parl.St.* Kamer, 1992-93, nr. 781, p. 4-6; Verslag EERDEKENS, *Parl.St.* Kamer, 2001-02, nr. 50-1946/1, p. 12-15; A. ALEN en K. MUYLLE, *Compendium van het Belgisch Staatsrecht*, I, A, Mechelen, Kluwer, 2003, 232-234; G. DOR en A. BRAAS, "La Constitution", in *Les Nouvelles, Lois politiques et administratives*, II, Brussel, Larcier, 1935, p. 169-179, nrs. 507-549; R. HAYOIT DE TERMICOURT, "De parlementaire immuniteit", *R.W.* 1955-56, kol. 49-55, nrs. 1-12; R. HAYOIT DE TERMICOURT, "L'immunité parlementaire", *R.D.P.* 1955, 279-310 en *J.T.* 1955, 613-615; O. ORBAN, *Le droit constitutionnel de la Belgique*, II, Luik/Parijs, H. Dessain/V. Giard en E. Brière, 1908, 473-476; *Pand. B.*, LIX, v° *Immunités parlementaires*, Brussel, Larcier, 1895, 894-898; *R.D.P.B.*, IX, v° *Pouvoir législatif*, Brussel/Parijs, Bruylant/L.G.D.J., 1938, 761-762; M. UYTENDAELE, *Précis de droit constitutionnel belge*, Brussel, Bruylant, 2001, 217-219; J. VANDE LANOTTE en G. GOEDERTIER, *Overzicht publiekrecht*, Brugge, die Keure, 2003, 692-693; J. VELU, *Droit public*, I, Brussel, Bruylant, 1986, 496-499; M. VERDUSSEN, *Contours et enjeux du droit constitutionnel pénal*, Brussel, Bruylant, 1995, 598-621.

²² K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 672, nr. 8; M. UYTENDAELE, *l.c.*, *J.L.M.B.* 2005, p. 1593, nr. 6; H. VANDENBERGHE, "Parlementaire onverantwoordelijkheid voor de 'freedom of speech' en het E.V.R.M.", in *Liber amicorum Jean-Pierre DE BANDT*, Brussel, Bruylant, p. 908, nr. 2; J. VELU, *o.c.*, I, 496.

²³ H. VUYE, "Les irresponsabilités parlementaire et ministérielle: les articles 58, 101, alinéa 2, 120 et 124 de la Constitution", *l.c.*, p. 4-5, nr. 3.

²⁴ F. DELPÉRÉE, *Le droit constitutionnel de la Belgique*, Brussel/Parijs, Bruylant/L.G.D.J., 2000, 529; R. HAYOIT DE TERMICOURT, "De parlementaire immuniteit", *l.c.*, kol. 50, nr. 2; M. VERDUSSEN, *o.c.*, 596.

²⁵ K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 671, nr. 7.

dat die handeling of verklaring onwaar, foutief of misleidend was of was ingegeven door onoorbare motieven²⁶. Een en ander houdt niet alleen in dat de parlementsleden een absolute vrijheid van meningsuiting genieten met betrekking tot hun uitspraken in het parlement, maar tevens dat de debatten in het parlement op geen enkele wijze de grondslag kunnen vormen voor enige rechtsvordering. De *parliamentary freedom of speech* verhindert niet alleen dat een parlements lid zelf burgerrechtelijk of strafrechtelijk aansprakelijk wordt gesteld voor een verklaring of een handeling die hij in de uitoefening van zijn mandaat stelt, maar tevens dat een dergelijke verklaring of handeling op enige wijze voor een rechterlijke instantie in vraag wordt gesteld, en dit om te verhinderen dat de parlementsleden onrechtstreeks in de vrije uitoefening van hun mandaat zouden worden beperkt²⁷.

Het is dan ook duidelijk dat eerder dan de parlementsleden zelf, het parlement en de parlementaire debatten bescherming (moeten) genieten. Artikel 58 G.W. behelst zodoende niet alleen de individuele parlementsleden, maar het parlement en de parlementaire debatten als dusdanig.

9. Het parlement en zijn leden genieten een absolute vrijheid van meningsuiting in het raam van de parlementaire werkzaamheden. Hierbij zij aangestipt dat de mening van het parlement, dan wel van een deel ervan zoals een parlementaire commissie, in essentie het product is van de door artikel 58 G.W. beschermde meningen van individuele parlementsleden. De absolute aard van de vrijheid van meningsuiting is wezenlijk voor de goede werking van het parlement en aldus voor het democratische staatsbestel. Het staat buiten kijf dat zij de openbare orde raakt²⁸, reden waarom overigens een parlements lid de bedoelde immuniteit niet kan verzaken²⁹. Zulks maakt dat aan die vrijheid geen andere grenzen kunnen worden gesteld dan

²⁶ Zie hierover voorts: K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 671, nr. 7.

²⁷ K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 672, nr. 8, die in die optiek verwijst naar het arrest van het Arbitragehof van 7 februari 2001, waarbij het oordeelt dat een mening of stem uitgebracht in de uitoefening van het parlementair mandaat geen aanleiding kan geven tot de toepassing van artikel 15ter van de Wet op de verkiezingsuitgaven (Arbitragehof nr. 10/2001, 7 februari 2001, *J.L.M.B.*, 2001, 496, noot F. ABU DALU, *Jaarboek Mensenrechten*, 2000-01, 243, noot K. MUYLLE). Nochtans beoogt die bepaling niet het parlements lid in kwestie te sanctioneren. Het Arbitragehof kijkt evenwel verder dan het onmiddellijke voorwerp van de vordering: indien een door artikel 58 G.W. beschermde mening als bewijs kan dienen in een procedure om de overheidsdotatie van een politieke partij te ontnemen, worden de parlementsleden van die partij in hun bewegingsvrijheid beperkt (vgl.: M. UYTENDAELE, *l.c.*, *J.L.M.B.* 2005, p. 1591-1592, nr. 3 en p. 1594-1595, nr. 7). MUYLLE verwijst verder naar het befaamde *Vlaams Blok*-arrest, waarbij het Hof van Beroep te Gent oordeelt dat artikel 58 G.W. zich er tegen verzet dat het bewijs dat een politieke partij dient te worden aangezien als een groep of vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigt, zou worden bijgebracht hetzij aan de hand van de door tot die politieke partij behorende parlementsleden in de uitoefening van hun parlementaire functies uitgebrachte meningen of stemmen, hetzij aan de hand van de weergave van deze meningen of stemmen in de gedrukte teksten van het parlement (Gent 21 april 2004, *J.T.* 2004, 590, noot E. BREMS en S. VAN DROOGHENBROECK, *TvMR*, 2004, nr. 2, p. 9, noot D. VOORHOOF en *NjW* 2004, 718, noot S. SOTTIAUX en J. VRIELINK; het Hof van Cassatie heeft de cassatieberoepen tegen dat arrest verworpen; Cass. 9 november 2004, *C.D.P.K.* 2005, 597, noot A. VANDAELE, *R.D.P.* 2005, 789, noot M.-F. RIGAUX, *T.B.P.* 2005, 43, noot F. MEERSSCHAUT). Opnieuw viseerde de strafvordering niet de parlementsleden in kwestie, maar volstond voor het Hof van Beroep het mogelijke effect dat de strafvordering op de vrije meningsuiting in het parlement zou hebben (zie ook: de conclusie van procureur-generaal M. LECLERQ voor Cass. 12 juli 1865, *Pas.* 1865, I, 261 inzake *Chazal*: artikel 58 G.W. verhindert dat de schuld van de protagonisten mede wordt bepaald aan de hand van wat ze hadden verklaard in het parlement; artikel 58 G.W. verhindert evenwel niet dat een rechter zich op een parlementaire toespraak baseert bij de interpretatie van een reeks van handelingen waaruit het bestaan van een overeenkomst wordt afgeleid: Cass. 21 februari 1901, *Pas.* 1901, I, 140, met conclusie van eerste advocaat-generaal VAN SCHOOR).

²⁸ M.-F. RIGAUX, *l.c.*, p. 600, nr. 8.

²⁹ R. HAYOIT DE TERMICOURT, "De parlementaire immuniteit", *l.c.*, kol. 50, nr. 2; H. VANDENBERGHE, *l.c.*, p. 912, nr. 4; J. VELU, *o.c.*, I, 1986, 496-497.

diegene die het parlement zelf bepaalt. Zo bijvoorbeeld laat artikel 66 van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers de parlamentsvoorzitter toe te verhinderen dat een mening wordt geuit of minstens dat er verdere ruchtbaarheid aan wordt gegeven. Krachtens artikel 51 van het Reglement van de Senaat geldt hetzelfde voor de Senaat. Meteen zij aangestipt dat de voorzitters van de verschillende parlementen van ons land dergelijke bevoegdheid met de grootste terughoudendheid hanteren³⁰.

10. In de lijn van het voormelde strekt artikel 58 G.W. ertoe de meningsuiting als dusdanig buiten elke vervolging of onderzoek te stellen, in welke context ook. De meningsuiting kan dan ook geen aanleiding geven tot toepassing van de artikelen 1382-1383 B.W. Het al dan niet foutieve karakter kan in geen enkele context ter discussie staan³¹.

Waar (met de moderne doctrine) wordt aangenomen dat de overheidsaansprakelijkheid rijst voor de fouten van al haar organen, met inbegrip van de parlementaire organen, onderstelt die aansprakelijkheid uiteraard een foutief handelen of nalaten, zij het dat het orgaan zelf immuun is³². Maar de mogelijkheid om die fout vast te stellen ontbreekt te dezen. Zoals gezegd, kunnen de meningen die het parlement en zijn leden in het raam van de parlementaire werkzaamheden uiten, geen aanleiding geven tot toepassing van de artikelen 1382-1383 B.W. Het al dan niet foutieve karakter kan in geen enkele context ter discussie staan, en dus evenmin in een context van overheidsaansprakelijkheid.

Dit maakt mijns inziens het verschil met voormelde (cassatie)rechtspraak inzake overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de uitvoerende macht³³ en voor fouten van leden van de rechterlijke orde³⁴.

De door de appelrechters gemaakte extrapolatie van deze rechtspraak naar het onderhavige geval gaat niet op³⁵, omdat inzake overheidsaansprakelijkheid voor een in het raam van de parlementaire werkzaamheden foutief geuite (schadeverwekkende) mening, de mogelijkheid om die fout in rechte vast te stellen ontbreekt.

11. De meningen die het parlement en zijn leden in het raam van de parlementaire werkzaamheden³⁶ uiten, kunnen niet tot verantwoording aanleiding geven, en zodoende evenmin worden beoordeeld door enig rechtscollege. Dergelijke verantwoording en beoordeling door een

³⁰ E. TOEBOSCH, *Parlementen en reglementen*, Brussel, E. Story-Scientia, 1991, 65-81 en 289-291.

³¹ Zie dienaangaande in historisch en internationaal perspectief: H. VANDENBERGHE, *l.c.*, 907-922.

³² Zie bv. de artikelen 1140-1147 Ger.W. wat betreft de beperkte persoonlijke aansprakelijkheid van de rechter.

Zie over de dissociatie van de overheidsaansprakelijkheid van de persoonlijke aansprakelijkheid van het overheidsorgaan ook: A. VAN OEVELEN, "De aansprakelijkheid van de Staat voor ambtsfouten van magistraten en de orgaantheorie na het *Anca*-arrest van het Hof van Cassatie van 19 december 1991", *l.c.*, p. 381-382, nrs. 16-17.

³³ Cass. 5 november 1920 (*Flandria*), *Pas.* 1920, I, 193, met conclusie van eerste advocaat-generaal P. LECLERCQ.

³⁴ Cass. 19 december 1991 (*Anca*), *Arr. Cass.* 1991-92, nr. 215, *J.L.M.B.* 1992, 42, noot F. PIEDBOEUF, *J.P.* 1992, nr. 209, p. 20, noot C. PANIER, *J.T.* 1992, 142, met conclusie van eerste advocaat-generaal J. VELU, *Pas.* 1992, I, nr. 215, met conclusie van eerste advocaat-generaal J. VELU, *R. Cass.* 1992, 3, noot A. VAN OEVELEN, *R.C.J.B.* 1993, 285, noot F. RIGAUX en J. VAN COMPERNOLLE, *R.R.D.* 1992, 411, noot C. JASSOGNE, *R.W.* 1992-93, 396, *Rev.not.b.* 1992, 265, *T.B.B.R.* 1992, 60, noot A. VAN OEVELEN.

³⁵ K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doods-klok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 670-671, nr. 6.

³⁶ Zie hierover: P. LEMMENS, "Vrijheid van meningsuiting – Een grondrecht ingebed in plichten en verantwoordelijkheden", *Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, Deventer, Kluwer, 2005, p. 67-68, nr. 56; M. UYTENDAELE, *l.c.*, p. 1593-1594, nrs. 5-6; H. VUYE, "Overheidsaansprakelijkheid voor het doen en laten van parlementaire onderzoekscommissies... Waarom niet en waarom wel?", *l.c.*, p. 504, nr. 3; J. WILDEMEERSCH, *l.c.*, p. 1604-1607, nrs. 2.3-2.3.2.

rechtscollege met gebeurlijk aansprakelijkheidsstelling zouden de goede werking van het parlement en aldus van het democratische staatsbestel in het gedrang brengen³⁷. Enige terughoudendheid bij de meningsuiting is uit den boze. Elke hinder of vrees in dit raam, al was het onrechtstreeks, gaat volledig in tegen de idee achter artikel 58 G.W.³⁸. Die hinder of vrees zou ook -ten onrechte- kunnen meebrengen dat de parlamentsvoorzitter, bij toepassing van het voormelde artikel 66 van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers vaker verhindert dat een mening wordt geuit of minstens dat er verdere ruchtbaarheid aan wordt gegeven³⁹. Het parlement en zijn leden moeten vrij hun meningen kunnen uiten, zonder in de vrees te leven dat die uiting uit de parlementaire stukken zal worden geweerd om een eventuele aansprakelijkheidsvordering te vermijden⁴⁰.

Artikel 58 G.W. sluit niet alleen de 'vervolgung' uit. Artikel 58 G.W. heeft een meer algemene en absolute draagwijdte: een parlamentslid kan niet worden vervolgd of aan 'enig onderzoek' worden onderworpen naar aanleiding van een mening of een stem, in de uitoefening van zijn functie uitgebracht. Wil artikel 58 G.W. een afdoende betekenis krijgen, dan verdient het woord 'onderzoek' een ruime invulling⁴¹. Artikel 58 G.W. moet dan ook in die zin worden geïnterpreteerd dat de bedoelde parlementaire meningsuiting noch rechtstreeks noch onrechtstreeks voor en door een rechter het voorwerp van een (aansprakelijkheids)betwisting kan uitmaken, zelfs al is het betrokken parlamentslid geen partij in het geding in kwestie. Dit betekent dat een rechter de mogelijkheid ontbeert om te beoordelen of een parlementaire meningsuiting een fout of een strafrechtelijk misdrijf uitmaakt, ook al zou daardoor het parlamentslid zelf niet strafrechtelijk of burgerrechtelijk aansprakelijk worden gesteld. Er anders over oordelen houdt het gevaar in dat hetzij het parlamentslid, hetzij de parlamentsvoorzitter verklaringen inhoudt of weglaat uit vrees voor mogelijke vorderingen in rechte.

Samengevat en grondwetsconform luidt het aldus dat, aangezien de meningen die in het parlement zijn geuit, geen aanleiding kunnen geven tot toepassing van de artikelen 1382-1383 van het Burgerlijk Wetboek, de aansprakelijkheid van de Staat voor de fouten van haar organen te dezen uitgesloten is.

³⁷ E.H.R.M., arrest van 17 december 2002 inzake *A versus Verenigd Koninkrijk*, *NJCM-Bulletin*, 2004, 1002-1015, noot W. VOERMANS; R. HAYOIT DE TERMICOURT, "De parlementaire immuniteit", *l.c.*, kol. 50, nr. 2; H. VANDENBERGHE, *l.c.*, p. 910, nr. 3.

³⁸ Dit is ook het fundamentele verschil met de aansprakelijkheid van de Staat voor foutieve wetgeving. Om de aansprakelijkheid van de Staat uit hoofde van een met de Grondwet strijdige wetgevende norm te kunnen invoeren, moet eerst een beroep tot vernietiging worden ingesteld bij of een prejudiciële vraag worden gesteld aan het Arbitragehof (A. ALEN en K. MUYLLE, *Compendium van het Belgisch Staatsrecht*, Deel 1B, Mechelen, Kluwer, 2003, nr. 485. in die controle voorziet de grondwetgever uitdrukkelijk (artikel 142 G.W.). De controle van de rechter op door artikel 58 G.W. beschermde handelingen, daarentegen, sluit de grondwetgever uit (K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 674, nr. 9).

³⁹ K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 674, nr. 9.

⁴⁰ Dit is trouwens de verantwoording van het arrest van het Hof van Cassatie van 11 april 1904 waarin het Hof oordeelt dat de getrouwe weergave van verklaringen van een parlamentslid in de *Handelingen* of in de pers de bescherming van artikel 58 G.W. genieten (Cass. 11 april 1904, *Pas.* 1904, I, 199, met conclusie van eerste advocaat-generaal TERLINDEN). Zonder dergelijke bescherming bestaat het gevaar immers dat de draagwijdte van dergelijke verklaringen beperkt blijft tot het parlementaire halfroond. Op te merken valt dat het Hof van Cassatie in dit arrest overweegt dat "cette publication n'expose ni l'éditeur des *Annales*, ni le membre du parlement dont les paroles sont produites".

⁴¹ K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodsklok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 675, nr. 10.

12. Tot waar reikt het toepassingsgebied van de aldus voor beoordeling in rechte immune meningsuiting?

Het toepassingsgebied is hoe dan ook begrensd door het raam van de parlementaire werkzaamheden⁴².

Voormelde vrijheid van meningsuiting omvat niet enkel de mondelinge verklaringen, afgelegd in plenaire vergadering dan wel in commissie of in een ander parlementair orgaan, maar ook de geschriften⁴³. Ook de schriftelijke weergave⁴⁴ van de mondelinge verklaringen van een parlamentslid in de *Handelingen*, het *Beknopt Verslag* of het *Integraal Verslag* is immuun. Hetzelfde geldt voor de getrouwe weergave van dergelijke verklaringen in de pers⁴⁵. Er is geen enkele reden om een parlementair verslag anders te beoordelen⁴⁶. Zo genieten zowel de parlamentsleden wiens verklaringen in een verslag worden weergegeven, als de rapporteur die als auteur van het verslag wordt aangemerkt, de bescherming van artikel 58 G.W. Wat de rapporteur betreft, geldt die bescherming bijgevolg ook voor de weergave van meningen van anderen, met inbegrip van de mening van de commissie in zijn geheel.

Te dezen spreken de appelrechters zulks niet tegen. Zij beamen dat artikel 58 G.W. zich uitstrekt tot de in de parlementaire stukken weergegeven meningsuiting van een parlamentslid of van de commissie. Waar zij overwegen dat de tekst van het verslag 'van enige afstandelijkheid van de bronnen en hun beweringen geenszins blijkt geeft', schrijven zij de litigieuze passages in het verslag van de parlementaire onderzoekscommissie minstens impliciet aan de commissie toe.

Het staat buiten kijf dat de vrijheid van meningsuiting ook de (parlementaire) werkzaamheden van een parlementaire onderzoekscommissie bij toepassing van artikel 56 G.W. en de Wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek omvat⁴⁷. De werkzaamheden van een parlementaire onderzoekscommissie maken immers integraal deel uit van de parlementaire werkzaamheden⁴⁸. Het aan de wetgever toegekende onderzoeksrecht strekt ertoe enerzijds controle uit te oefenen en anderzijds de noden van het land vast te stellen⁴⁹. De uitoefening van het onderzoeksrecht maakt een essentieel onderdeel uit van de taak van de wetgever⁵⁰. Deze ultieme controleopdracht behoort toe aan de wetgever, en niet aan de rechterlijke macht. De rechterlijke macht kan zich niet in de plaats stellen van de wetgever of zich boven de wetgever stellen door zichzelf deze

⁴² M. UYTTENDAELE, *l.c.*, p. 1593-1594, nrs. 5-6; J. WILDEMEERSCH, *l.c.*, p. 1604-1607, nrs. 2.3-2.3.2.

⁴³ K. MUYLLE, "Luidt artikel 1382 B.W. de doodslok over artikel 58 G.W.?", *l.c.*, p. 668-669, nr. 4; H. VUYE, "Les irresponsabilités parlementaire et ministérielle: les articles 58, 101, alinéa 2, 120 et 124 de la Constitution", *l.c.*, p. 10, nr. 10.

⁴⁴ M. VAN DER HULST, *Het federale parlement*, Kortrijk, UGA, 1994, 189.

⁴⁵ Cass. 11 april 1904, *Pas.* 1904, I, 199, met conclusie van eerste advocaat-generaal TERLINDEN.

⁴⁶ R. HAYOIT DE TERMICOURT, "De parlementaire immuniteit", *l.c.*, kol. 51, nr. 4; J. VELU, *o.c.*, I, 498.

⁴⁷ Verslag TESCH, *Parl. St. Kamer*, 1880-81, nr. 79 en *Hand. Kamer*, 2 en 3 juni 1881, 1227- 1254, waaruit valt op te maken dat de parlementaire onschendbaarheid volgens de centrale afdeling, daarin gevolgd door de Kamer, niet alleen geldt voor de verklaringen van een lid van de onderzoekscommissie, maar ook voor de handelingen die hij stelt, zoals de beslissing om een persoon als getuige te horen.

Zie ook: A. GIRON, *Le droit public de la Belgique*, Brussel, A. Manceaux, 1884, 107.

⁴⁸ R.D.P.B., IX, v^o *Pouvoir législatif*, *l.c.*, p. 761, nr. 117; M. VERDUSSEN, *o.c.*, 593 en 622; M. UYTTENDAELE, *o.c.*, p. 217, nr. 184

⁴⁹ Advies van de Raad van State bij het wetsvoorstel tot aanvulling van de Wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, *Parl. St. Kamer* 1988-89, nr. 675/2.

⁵⁰ A. ALEN en F. MEERSSCHAUT, "Beschouwingen omtrent het wezen van het parlementair onderzoeksrecht", in *Liber Amicorum Ernest Krings*, Gent, Story-Scientia, 1991, 12.

ultieme controleopdracht toe te eigenen en dit door de uitgeoefende parlementaire controle zelf aan controle te onderwerpen.

Het litigieuze verslag van de parlementaire onderzoekscommissie 'sekten' geniet derhalve identiek dezelfde bescherming als een door een parlements lid in het raam van de parlementaire werkzaamheden geuite mening. Het feit dat het verslag zichzelf bepaalde kwaliteiten toedicht, zoals 'objectiviteit, waarheid, doorzichtigheid' en dergelijke, doet hieraan geen afbreuk. Het verslag zelf is een meningsuiting vanwege de parlementaire onderzoekscommissie. De bescherming van deze meningsuiting is absoluut, zodat de rechterlijke toetsing ervan aan de artikelen 1382-1383 B.W. niet mogelijk is, ook al zou het verslag niet beantwoorden aan voormelde kwaliteiten die het zichzelf toedicht.

13. Hoewel niet is uit te sluiten dat een derde schade kan lijden door een in het raam van parlementaire werkzaamheden geuite mening en deze derde, gelet op het voormelde, geen schadevergoeding kan bekomen noch van het parlements lid noch vanwege de Staat, behelst die parlementaire immuniteit geen miskennis van het recht van toegang tot de rechter zoals vervat in artikel 6 E.V.R.M. Zulks blijkt uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zij het dat die rechtspraak duidelijk het voormelde toepassingsgebied, begrensd door het raam van de parlementaire werkzaamheden, in de verf zet⁵¹. Buiten dit raam geuite meningen genieten geen immuniteit. De parlementaire immuniteit kent een strikte interpretatie en kan niet overslaan tot het publieke optreden buiten het parlement. Die begrenzing verklaart de verschillen in uitkomst in de arresten van het Europees Hof betreffende de verenigbaarheid van die immuniteit met artikel 6 E.V.R.M. In de zaak *A versus Verenigd Koninkrijk* oordeelt het Europees Hof dat, voor zover de parlementaire verantwoordelijkheid betrekking heeft op een toespraak van een parlements lid in het kader van een parlementair debat, ze geen onevenredige beperking inhoudt van het recht van toegang tot de rechter⁵². De bedoelde immuniteit, die consistent is met de algemene rechtsopvattingen van de democratische staten, de Raad van Europa en het Europees parlement, kan in beginsel niet worden aangezien als een onevenredige beperking van het recht van toegang tot de rechter. De onmogelijkheid om gebeurlijke schade ingevolge een in het raam van parlementaire werkzaamheden geuite mening te doen vergoeden, kan met andere woorden de proportionaliteitstoets van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens doorstaan⁵³. In de zaken *Cordova versus Italië* daarentegen, oordeelt het Europees Hof dat, wanneer de parlementaire immuniteit toepassing vindt op een toespraak tijdens een verkiezingsmeeting of op persoonlijke briefwisseling, er wel sprake van een schending van artikel 6 E.V.R.M.⁵⁴. Het is dus

⁵¹ H. VANDENBERGHE, *l.c.*, 907-922.

⁵² E.H.R.M., arrest van 17 december 2002 inzake *A versus Verenigd Koninkrijk*, *NJCM-Bulletin*, 2004, 1002-1015, noot W. VOERMANS.

Zie ook: E.H.R.M., arrest van 27 november 2003 inzake *Zollmann versus Verenigd Koninkrijk*, *E.H.R.L.R.*, 2004, 200-202.

⁵³ M. UYTENDAELE, *l.c.*, p. 1593-1594-, nrs 5-6.

⁵⁴ E.H.R.M., arresten van 30 januari 2003 in zaken *Cordova versus Italië*, *NjW* 2003, 235.

In dezelfde zin: E.H.R.M., arrest van 3 juni 2004 inzake *de Jorio versus Italië*.

Zie over die rechtspraak voorts: F. KRENC, "La règle de l'immunité parlementaire à l'épreuve de la Convention européenne des droits de l'homme", *R.T.D.H.* 2003, 813-821 en K. MUYLLE en J. VAN NIEUWENHOVE, "Kroniek

doorslaggevend dat de litigieuze verklaringen in de uitoefening van het parlementair mandaat geschieden⁵⁵. Op die manier bevestigt het Europees Hof het functionele karakter van de parlementaire immuniteit⁵⁶.

14. Besluit is dan ook dat de extrapolatie van voormelde (cassatie)rechtspraak inzake overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de uitvoerende macht en van leden van de rechterlijke orde naar de overheidsaansprakelijkheid voor fouten van de wetgevende macht niet opgaat in zoverre het gaat om een in het raam van de parlementaire werkzaamheden foutief geuite (schadeverwekkende) mening, aangezien de mogelijkheid om die fout in rechte vast te stellen ontbreekt. De parlementaire vrijheid van meningsuiting kan niet worden ingeperkt, ook niet onrechtstreeks doordat een rechter ze als foutief zou kunnen bestempelen. Die mogelijkheid voor de rechter is onverenigbaar met de historiek en de draagwijdte van artikel 58 G.W.

Het enige middel tot cassatie is in zoverre gegrond.

De algemene rechtsbescherming voor de burger, die meebrengt dat de Staat niet is ontheven van zijn verplichting om op basis van de artikelen 1382-1383 B.W. de schade te vergoeden die door zijn fout of door die van een van zijn organen, en met name de wetgevende macht, aan derden is veroorzaakt in het raam van de parlementaire werkzaamheden, kan niet leiden tot een onderzoek of vervolging op grond van een in het raam van de parlementaire werkzaamheden geuite mening en dus tot de beoordeling door de rechter of deze meningsuiting foutief is.

15. De appelrechters gaan er van uit dat artikel 58 van de Grondwet niet uitsluit dat de aansprakelijkheid van de Belgische Staat rijst voor een schadeverwekkende foutieve meningsuiting in het raam van de werkzaamheden van een parlementaire onderzoekscommissie.

Zij toetsen vervolgens het verslag van de in het middel bedoelde parlementaire onderzoekscommissie aan de zorgvuldigheidsnorm van de artikelen 1382-1383 van het Burgerlijk Wetboek.

Zij besluiten tot een schadeverwekkende foutieve meningsuiting en veroordelen de Belgische Staat tot schadeherstel.

Zodoende schenden zij artikel 58 van de Grondwet.

Parlementair Recht – Parlementaire onverantwoordelijkheid niet strijdig met recht op toegang tot rechter”, *T.B.P.* 2003, 419-421.

⁵⁵ MUYLLE merkt op dat het Europees Hof nochtans traditioneel groot belang hecht aan de vrije meningsuiting van politici, die in staat moeten zijn hun kiezers te vertegenwoordigen (E.H.R.M., arrest van 23 april 1992 inzake *Castells versus Spanje*; E.H.R.M., arrest van 10 oktober 2000 inzake *Ibrahim Aksoy versus Turkije*; E.H.R.M., arrest van 27 februari 2001, inzake *Jerusalem versus Oostenrijk*, *J.T.* 2001, 407, noot S. DEPRÉ). Vanuit dit oogpunt heeft het weinig zin de parlementaire onverantwoordelijkheid te beperken tot meningsuitingen die worden uitgebracht in het kader van een parlementair debat. Andere media –inzonderheid radio en televisie– maken het een parlements lid mogelijk een veel wijder publiek te bereiken en aldus de zorgen van zijn kiezers te verwoorden. Het Europees Hof verantwoordt evenwel het onderscheid in zijn rechtspraak aan de hand van het doel van de parlementaire onverantwoordelijkheid: ‘the absolute immunity enjoyed by members of parliament is designed to protect the interests of parliament as a whole as opposed to those of individual members of parliament. This is illustrated by the fact that the immunity does not apply outside parliament. In contrast, the immunity which protects those engaged in the reporting of parliamentary proceedings, and that enjoyed by elected representatives in local government, are each qualified in nature.’ (E.H.R.M., arrest van 17 december 2002 inzake *A versus Verenigd Koninkrijk*, *NJCM-Bulletin*, 2004, 1002-1015, noot W. VOERMANS).

⁵⁶ H. VANDENBERGHE, *l.c.*, p. 922, nr. 6.

BESLUIT: VERNIETIGING, behalve in zoverre de appelrechters het hoger beroep ontvankelijk verklaren.

Brussel, 7 april 2006

De Procureur-generaal,

M. De Swaef